

Posudek na diplomovou práci Bc. Davida Vály *Fenomén lidské práce v díle Vita Activa Hannah Arendtové: role lidské práce v procesu akumulace kapitálu a její rozporný vztah k limitní povaze životního prostředí* (FHS UK, 2016)

Jakub Jirsa, UFAR, FF UK

„The human condition comprehends more than the condition under which life has been given to man. Men are conditioned beings because everything they come in contact with turns immediately into a condition of their existence. The world in which the vita activa spends itself consists of things produced by human activities; but the things that owe their existence exclusively to men nevertheless constantly condition their human makers.“

Hannah Arendt, *The Human Condition*, The University of Chicago Press, Chicago 1958, p. 9.

David Vála (dále autor) si vzal za úkol popsat „fenomén lidské práce v díle *Vita Activa* ...“ a promyslet „vztah modalit lidské práce k přírodě a životnímu prostředí.“ Jde o velmi zajímavé a slibné téma, ke kterému autor přistupuje se zápalem a patrnou motivací až aktivismem (což může být naprosto legitimní kombinací i na akademické půdě). Autor také prokazuje dobrou znalost vybraných kapitol z *Vita Activa* i schopnost inspirativně propojit Arendtové filosofické výklady s jinými mysliteli a pozdějšími environmentalistickými tématy.

Po přečtení celé práce si však nejsem jist jejím skutečným smyslem či záměrem. Nejde totiž o interpretaci či výklad Arendtové, autor zjevně využívá (či spíše referuje) Arendtovou za účelem nějakého vlastního cíle. Tento cíle však zůstává nejasný a práce nepředstavuje ani vlastní argumentaci či autorovu tezi, ke které by ve svém výkladu směřoval. Text tak zůstává v prostoru mezi interpretací a vlastním výkladem, přičemž nedostojí ani jednomu žánru. Ve výsledku pak není Arendtové pojetí práce s environmentalistickými tezemi autora náležitě propojeno. To je patrné zejména na stranách 189-192, kde jsou vlastní závěry autora jen velmi volně vztahy k Arendtové. Také následující kapitoly 5.1.1-4 (s. 192-217) vůbec nesouvisí s předcházejícím výkladem Arendtové a není vůbec zřejmé, proč jsou k práci připojeny.

Ostatně i úvodní kapitoly 2.1.1-7 (s. 21-52) se nijak nepropojují s následujícím textem Arendtové a není patrné, jak a kde autor hermeneutické metody užívá. Pokud má jít o metodologický úvod, pak postrádám jeho jakoukoli aplikaci. Celá druhá kapitola tak působí naprosto cizorodě a není jasné, proč je do práce zařazena.

Vzhledem k tématu práce je navíc krajně zarážející absence relevantní sekundární literatury. Autor nepracuje s žádnou publikovanou interpretací *Vita Activa* či Arendtové filosofie. Jelikož autor nezná diskusi o Arendtové a *Vita Activa*, je odsouzen k referátu několika kapitol. Sekundární literatura by mu pomohla k odstupu od Arendtové díla. Zároveň chybí jakákoli

literatura specificky o ekologické či environmentalistické problematice a filosofii Hannah Arendtové.¹ Práce bohužel nemůže být přínosem k tématu, když nezná relevantní literaturu a výzkum v dané oblasti.

Sekundární literatura (Keller, Fuchs aj.), na které je založena většina textu, kdy autor nepracuje s *Vita Activa*, je přijímána nekriticky, bez zpochybnění. Na úrovni závěrečné práce by sekundární literatura neměla sloužit jako náhrada primárních textů a není ani smysluplné ji v práci tak zevrubně referovat.²

Za relevantní naopak považují stránky 178-189, kde se autor snaží z *Vita Activa* vydestilovat jádro možného environmentalistického přístupu. Bohužel tak činí velmi volně, aniž by explicitně propojil ekologická témata s filosofií Hannah Arendtové.

U magisterské práce se předpokládá jak znalost relevantní literatury a alespoň schopnost pracovat v kontextu vybraných prací na dané téma, tak snaha o vlastní tezi a její obhajobu. Ani jedno v práci *Fenomén lidské práce v díle Vita Activa Hannah Arendtové* nenacházím. Jak jsem uvedl výše, úvodní a závěrečná kapitola práce nijak nesouvisí s jejím jádrem a vlastním výkladem Arendtové. Bohužel se na základě těchto důvodů domnívám, že jde o nepodařenou práci, která by ve výsledku neměla být obhájena (resp. neměla být předložena).

Partikulární problémy:

Kapitoly 2.1.3-2.2.1 jsou referátem z Grondina, aniž by bylo jasné, k čemu je ve výkladu potřeba a jak se vztahuje k hlavnímu tématu.

Na straně 43 autor zajímavě rozpracovává Gadamerovu koncepci předporozumění. Rozpracování je však představeno jako domněnka, nikoli argument s jakoukoli přesvědčivostí a na jeho místo nastupuje citace Bělohradského.

Na stránkách 49-51 se text rozpadá do nesouvislých odstavců.

Pozn. 33 hovoří o soustružnicích lidských duší, což je zvláštní, protože originál byl zřejmě инженеры человеческих душ a běžně se překládá jako „inženýři“, což však následně nesedí se autorem navrženým spojením s hermeneutickým kruhem.

¹ Nejsem v dané oblasti odborník, ale trvalo velmi krátce, abych měl k dispozici alespoň následující texty: Kerry H. Whiteside, „Worldliness and Respect for Nature: an Ecological Application of Hannah Arendt's Conception of Culture“, *Environmental Values*, Vol. 7, No. 1 (February 1998), pp. 25-40; Kerry H. Whiteside, „Hannah Arendt and Ecological Politics“, *Environmental Ethics* 16, 1994, s. 339-358; Paul Ott, „World and Earth: Hannah Arendt and the Human Relationship to Nature“, *Ethics, Place & Environment: A Journal of Philosophy & Geography*, Volume 12, Issue 1, 2009; Paul Voice, „Consuming the World: Hannah Arendt on Politics and the Environment“, *Journal of International Political Theory*, October 2013 vol. 9 no. 2, 178-193; Peter F. Cannavo, „Hannah Arendt: Place, World and Earthly Nature“, in: Cannavo, Lane, Barry (eds.) *Engaging Nature: Environmentalism and the Political Theory Canon*, MIT Press 2014.

² Stranou tak zůstává například zásadní otázka po instrumentalitě zachování přírodních zdrojů u Arendtové, které je zmíněno na s. 88, ale není rozpoznáno jako problém.

Proč jsou autoři jako Locke, Smith a Marx (s. 94-97) referováni z Arendtové interpretace a nikoli z primárních textů, které autor cituje na s. 10. Podobně autor referuje z druhé ruky klasické autory na s. 123-124.

Na s. 98 autor píše „Vznik vlastnictví je u Locka, jak bude ještě později řečeno, odvozen primárně od těla a jeho nároků: tělo je prototypem vlastnictví ve smyslu látkové výměny a lidské práce.“ To je však omyl – Lockova teze je základem pro později rozpracovanou tezi o *self-ownership* (což je však anachronické, protože podle Locka jsme obrazem Boha, který je v jistém slova smyslu naším vlastníkem). K *self-ownership* viz např. Cohen, G.A. (1995), *Self-ownership, Freedom and Equality*, Cambridge: Cambridge University Press. Tato otázka se opět vrací na s. 149 – tělo je skutečně jakýmsi základním vlastnictvím, protože na konceptu *self-ownership* se zakládá podstatná část (nejen) libertariánské politické filosofie.

Nemohu si pomoci, ale nevěřím autorově úvaze o třech chápání těla na s. 104-105. Úvaha Hogenové o *péxis* (nikoli *pexis*) jako „nepředmětném těle“ je halucinace. Hogenové text „K fenomenologii těla pohybu“ (<http://sffp.sweb.cz/archiv/hogenova.htm>) zde odkazuje na Zdeňka Kratochvíla a jeho *Prolínání světů* (Praha: Oikumene 1991, s. 17, text je online na <http://www.fysis.cz/filosoficz/texty/krato/krato.pdf>). Kratochvíl vykládá Poseidónia a píše: „Poseidónios zavádí zvláštní kategorie k popisu psychofyzické jednoty člověka a místa lidské i kosmické aktivity v ní ... Struktura a pevnost těla — PÉXIS — souvisí s vnitřním ohněm, s proniknutím duše jaksi až do morku kostí.“ Hogenové výklad je v tomto ohledu nesmysl a autor jej bohužel opět nekriticky přejímá.

Následné kapitoly 3.3.2-3 jsou opět jen referátem Hauserova textu.

Úvahy o proletariátu na s. 112-114 postrádají obeznámenost se sociologickou literaturou ohledně pojmu třídy či proletariátu v současné společnosti. Obdobně k úvahám o kapitalismu a kapitálu autor přistupuje stále ve stínu úvah 19. století či první poloviny století dvacátého (viz s. 139 a násl., zejm. s. 165). K současné debatě srov. určující text Thomase Pikettyho *Kapitál v 21. století (Le Capital au XXIe siècle)*; případně populárnější Paul Mason, *PostCapitalism: A Guide to Our Future*, Allen Lane 2016 anebo Nick Srnicek a Alex Williams, *Inventing the Future: Postcapitalism and a World without Work*, Verso, 2015. Ostatně u těchto úvah opět není jasná žádná souvislost s Arendtovou. Jako dnes již problematickou vidím autorovu úvahu o vlastnictví a místě (s. 145) – co třeba bitcoin, virtuální platby? Na stránkách 159-161 je kapitál opět popisován jen na základě Arendtové textu, aniž by autor vzal v potaz jakoukoli další literaturu (Piketty, Reich, Rosanvallon či David Harvey, kterého autor cituje v pozn. 159, kde však jen povšechně odkazuje na jeho 350ti stránkovou knihu bez bližšího určení).

Arendtové interpretace antické filosofie a realit antické společnosti jsou v mnoha ohledech velmi tendenční; autor tuto tendenčnost vůbec nenahlíží, protože Arendtová sama je *de facto* jedinou literaturou, kterou k výkladu o antice konzistentně užívá. Například je zcela chybná teze že „pro antiku otroci ještě nepředstavovali prostředek k výtěžku, nebyli levnou pracovní silou, kterou by pro vidinu snazšího zisku vykořisťoval pán domu či majitel zemědělské usedlosti, jako by tomu bylo dnes.“ (s. 119) Viz jakýkoli moderní rozbor starořecké ekonomiky, již třeba

Finleyho *Ancient Economy* (1973), což by mohl být text nejbliž autorově tvrzení, ale i podle Finleyho jsou otroci jak otázkou statutu majitele, tak především prostředkem k výdělku.

Formální nedostatky:

V některých případech chybí paginace u citace (viz třeba s. 22). Seznam literatury na konci práce není kompletní (chybí např. Sobotka:1969), což u zvoleného typu citací komplikuje dohledávání literatury, se kterou autor pracuje. Klasické autory je třeba citovat „klasickým“ způsobem, tj. Platóna dle Stephanova číslování, Aristotela dle Bekkera, jinak je odkaz obtížně dohledatelný.

Závěr

Jak je zřejmé z posudku, naprostou většinu práce tvoří referáty a parafráze z vybraných děl. Autorův přínos je v jednotlivých kapitolách minimální, i tak však mohl odevzdat 221 stran textu. Relevantní rozbor by se vešel na několik desítek stran. Navzdory očividné autorově snaze navrhuji hodnotit **neprospěl**. Domnívám se, že jde o nezvládnutou magisterskou práci, o čemž svědčí její délka, popisnost, výše uvedené akademické nedostatky a absence jak argumentace, tak vlastní teze, kterou by v textu autor představil.

3.8.2016

Jakub Jirsa

